

ПРАВДА ПО МЕРИ ДЕТЕТА - Извештај о резултатима истраживања -

Група стручњака за правду по мери детета при Савету Европе донела је смернице у циљу заштите деце у правосудном и административном систему. Са жељом да деца и млади учествују у осмишљавању ових смерница за њих је састављен упитник, а релевантним институцијама земаља чланица Савета Европе понуђена је сарадња у истраживању међу децом и младима, пре свега у прикупљању података.

Покрајински омбудсман се определио да истраживање спроведе у средњошколским домовима ученика/ца на територији АП Војводине, с обзиром на то да је учесницима истраживања омогућен слободан избор циљне групе коју ће испитивати.

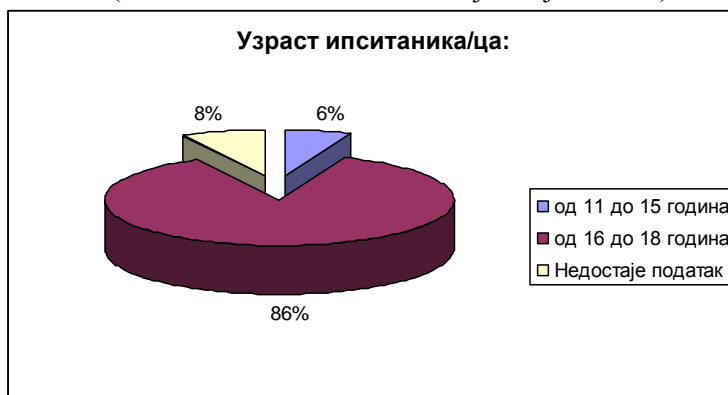
При избору средњошколских домова руководили смо се специфичностима у начину живота, одрастања и образовања деце далеко од куће, уз претпоставку да такве околности младим људима намећу потребу за променом навика, независније и самосталније доношење одлука и прихватање одговорности за своје понашање у већој мери у односу на њихове вршњаке. Иако су истраживањем били обухваћени само млади који живе у специфичним условима, добијени резултати се у великој мери подударују са резултатима које је објавио Савет Европе и свакако указују на то шта млади узраста од 14 до 18 година сматрају важним за осећај правде по њиховој мери. Треба, међутим, имати у виду да је коначан узорак истраживања Савета Европе чинило 3721 испитаника/ца из 25 земаља, а да су чак 23 одсто узорка чинили испитаници/е из Србије (Заштитник грађана Републике Србије је спровео испитивање на нивоу Републике на узорку од 650 испитаника/ца)¹.

Истраживање Покрајинског омбудсмана спроведено је приликом посета ученичким домовима у два наврата, а упитнике су попуњавали ученици који су тада били присутни, слободни и вољни да учествују у истраживању. Испитивања су била реализовани у периоду од 4. до 18. марта 2010. године у осам средњошколских домова ученика и од 15. до 29. априла исте године у пет средњих школа са домовима ученика на територији АП Војводине. Приказ узорка испитаника/ца дат је у следећој табели:

Назив дома/школе	Број испитаника/ца
Дом ученика средњих школа <i>Бранково коло</i> , Нови Сад	13
Средњошколски дом <i>Нови Сад</i> , Нови Сад	21
Дом ученика <i>Ангелина Којић – Гина</i> , Зрењанин	22
Дом ученика средњих школа, Суботица	28
Дом ученика средњих школа, Сремска Митровица	17
Дом ученика средњих школа, Вршац	15
Дом ученика средњих школа, Сомбор	21
Дом ученика средњих школа, Кикинда	14
Пољопривредна школа са домом ученика <i>Футог</i>	13
Техничка школа са домом ученика <i>Апатин</i>	10
Гимназија са домом ученика <i>Петро Кузмјак</i> , Руски Крстур	14
Гимназија са <i>Јан Колар</i> са домом ученика, Бачки Петровац	14
Гимназија за талентоване ученике <i>Бољави</i> , Сента	14
УКУПНО	216

¹ Већи део упитника дељен је у школама и локалним заједницама, а мањим делом су обухваћене специфичне групе, као што су млади који су били у сукобу са законом и слично. У узорку су знатно више били заступљени/е испитаници/е из земаља у развоју него из развијених европских држава.

Од укупно 216 испитаника/ца 13 је узраста између 14 и 15 година, док је 186 испитаника/ца узраста од 16 до 18 година (за 17 испитаника/ца недостаје овај податак)².

Истраживањем је обухваћено 86 дечака и 130 девојчица.

Више од половине испитаника/ца је било у прилици да посети неке од службених зграда. Највише испитаника/ца (106, односно 49% од укупног броја) посетило је полицијску станицу да би направила лична документа. Неколицина испитаника/ца су као разлог посете полицијској станици навели и различите прекршаје: тучу, вожњу мотоцикла без kacиге и дозволе, цртање графита и слично. У суду је било 60 (28%) испитаника/ца најчешће у својству сведока и/или ради овере личних докумената. Адвокатске канцеларије имало је прилику да посети 47 (22%) испитаника/ца углавном из неформалних разлога. У затвору, односно васпитно-поправном дому било је тек 9 (4%), а у дому за младе са поремећајима у развоју 18 (8%) испитаника/ца. Међутим, најчешћи разлози за то су биле посете пријатељима, рођацима или познатим особама запосленим у тим установама.

Осим ових општих података, упитник је подељен на још неколико целина: *познавање сопствених права, постизање правде, одлуке које се доносе о деци и младима и главне препоруке*.

У наставку текста приказани су резултати истраживања према наведеним целинама.

² С обзиром на то да је истраживање спроведено међу испитаницима/ама средњошколског узраста претпостављамо да најмлађи испитаник/ца у категорији од 11 до 15 година има 14 година.

ПОЗНАВАЊЕ СОПСТВЕНИХ ПРАВА

Овај део упитника обухватио је питања која се односе на то како су се млади осећали и како су разумели ситуацију приликом посете државним институцијама (правосудним и административним) и приликом контаката са њиховим службеницима. Питани су о томе да ли су добили потребне информације о својим правима, ко им је те информације дао, да ли би волели да такве информације могу да добију и на другим местима.

Резултати указују на то да приликом сусрета са службеницима, односно током посете наведеним институцијама, 49 (23%) испитаника/ца није разумело шта се у одређеној ситуацији дешава, а 28 (13%) не би са сигурношћу могло да каже да су у потпуности разумели ситуацију. Сходно томе, чак 154 испитаника/ца (71% од укупног броја) је навело да би волели да су у тим приликама добили више информација о својим правима. Најрадије би одговарајуће информације желели да добију од својих родитеља (њих 69%) затим, од особа које раде са младима и децом (68%) и од својих наставника/ца (56% од укупног броја испитаника/ца). Информацију од адвоката волело би да добије 35, односно 16% испитаника/ца, а од неке друге особе 12 (6%) испитаника/ца. Занимљиво је да би ове информације млади радо примили и од других младих особа као што су старија браћа и сестре, пријатељи или нешто старији млади са више искуства у сличним ситуацијама.

Када је реч о неким другим начинима и могућностима обавештавања, чак 133 (62% од укупног броја одговора) испитаника/ца је навело да би желели да информације о својим правима добију посредством телевизије, њих 119 (55%) је навело саветовалишта, интернет 117 (54%) а своју заједницу 115 (53%) испитаника/ца. Радио, телефонске линије за помоћ и класична пошта су се показали као најмање пожељни малдима за обавештавање о својим правима (око 25% испитаника/ца се определило за ове изворе информисања).

ПОСТИЗАЊЕ ПРАВДЕ

Део упитника о постизању правде обухватао је питања о томе како би се деца и млади понашали и шта би учинили да им се не свиди поступање других према њима, да ли би и коме би то рекли и зашто би одабрали баш одређене институције или особе да им то саопште или не саопште.

Одговори на ова питања указују на то да би се највећи број испитаника/ца, чак 83% од укупног броја, обратио некоме за помоћ уколико им се не би свидело како поступају са њима код куће, у школи или негде другде.

У поменутих ситуацијама млади би се најрадије обратили родитељима (68% њих са сигурношћу и 18% можда) те браћи/сестрама и пријатељима (53% њих са сигурношћу и 25% можда). С друге стране, чак 65% испитаника/ца је навело да се не би обратило особама које пружају савете телефоном, 54% се не би обратило социјалним радницима/ама, а 53% се не би обратило адвокату/ици. Док 30% испитаника/ца наводи да би се обратили за помоћ здравственим радницима, полицији и наставницима, 40% испитаника/ца се не би обратило овим лицима.

Испитаници/е у 38% случајева сматрају да сами могу да се изборе с проблемом, те је то основи разлог због којег се не би ником обратили за помоћ. Осим тога, 18% испитаника/ца наводи да се не би обратили за помоћ другима из страха да би се нешто могло десити њиховој породици и исто толико њих из страха да би се те информације шириле без њихове дозволе. Значајан податак је да 14% испитаника/ца тврди да је раније затражило помоћ и да то није „изашло на добро“, а 12% не верује да би их ико саслушао, поверовао им или се плаше да би били кажењени.

ОДЛУКЕ КОЈЕ СЕ ДОНОСЕ О ДЕЦИ И МЛАДИМА

Када је реч о одлукама које имају везе са младима или могу на неки начин имати утицаја на њих (на пример, одлука о томе где или са ким треба да живе или шта треба да се деси ако прекрше закон) испитаници/е су у највећем броју случајева наводили да су имали искуства у вези са доношењем одлука о њиховом образовању и здрављу (35%) а следе одлуке у вези са казнама за кршење правила у школи (18%) избор са ким ће живети и друге одлуке у вези са разводом родитеља (око 10%).

Будући да су испитаници/е највише искуства имали у доношењу одлука у вези са здрављем и образовањем, не изненађује то што су наводили да су лекари, наставници и родитељи особе које су имале највише утицаја приликом доношења тих одлука.

Имајући у виду одлуке које су одрасли доносили уместо њих или су имали великог утицаја на њихово доношење, испитаници/е су навели следеће:

- За 55% испитаника/ца реч је о важној, а за 14% испитаника/ца о веома важној одлуци за њих;
- 48% испитаника/ца је било присутно у тренутку доношења одлуке, док се 22% не сећа дате ситуације (13% није било присутно и исто толико није одговорило на питање);
- 39% је навело да су претходно добили информације о томе шта ће се догодити, а 23% није добило такве информације (22% се не сећа тога);
- 47% испитаника/ца је било питано за мишљење, а 24% није (12% се не сећа, а 16% није одговорило);
- 33% испитаника је навело да је њихово мишљење озбиљно схваћено, а 35% да не зна да ли су озбиљно схваћени (13% није озбиљно схваћено, а 18 није одговорило);
- 41% је имао осећај да се у датој ситуацији према њима поступа правично, 29% није сигурно, 13% је навело да нису имали тај осећај, а 16% није одговорило;
- 59% испитаника/ца је навело да је поред њих у том тренутку био неко ко им је помогао да разумеју ситуацију, по 15% се не сећа или није одговорило на питање, а 10% је навело да нису имали такву особу поред себе;
- 44% испитаника/ца је осећало да се налазе у безбедном и деци подесном окружењу, 26% се не сећа, 17% није одговорило, а 13% сматра да се нису налазили у безбедном и приступачном окружењу;
- 57% је истакло да је разумело одлуку која је о њима донета, 20% није сигурно, 6% није разумело одлуку, а 17% није одговорило на питање;
- 53% је навело да им је одлука била објашњена, 19% није сигурно, 17% није одговорило, а 11% је рекло да им одлука није била објашњена;
- 75% испитаника/ца је навело да би волело да им одлуку објасни родитељ, а 52% неко од пријатеља; 17% до 22% би желели да им одлуку објасни судија, адвокат или неко службено лице, док око 45% испитаника/ца не би желело да им одлуке објашњавају ова лица;
- 29% испитаника/ца тврди да им је омогућено да расправљају или доводе у питање одлуку донету о њима, 23% да им то није омогућено, 31% није сигурно, 17% није одговорило;
- 21 испитаник/ца би волело да може да промени дату одлуку, 62 не би мењало донету одлуку, 7 није сигурно, а остали нису одговорили;
- 160 испитаника/ца (74% од укупног броја) навело је да је битно да особа која доноси одлуку о њима саслуша и њихово мишљење, 8% није сигурно у то, тек 4% мисли да то није битно, а 13% није дало одговор;
- 171 испитаник/ца (79%) најрадије би непосредно разговарали са особом која доноси одлуку о њима, 32 (14%) би затражило да им помогне особа од поверења, 29 (13%) би желело да родитељи говоре у њихово име, а 27 (12%) да у њихово име говори адвокат;

- Присуство особе од поверења коју би сами изабрали допринело би да се 52% испитаника/ца осећа безбедније у сличним ситуацијама, а за 14% испитаника повећању осећаја безбедности допринела би чињеница да могу да остану анонимни;
- 26% испитаника/ца сматра да правосудни систем представља најбољи начин за решавање неких проблема с којима се суочавају деца и млади, 27% није сигурно, 9% није одговорило, а 37% сматра да постоје друга, боља решења.

Они који сматрају да правосудни систем јесте добро решење навели су за то разлоге које смо груписали у три целине - могућност да обе стране говоре, закони који штите незаштићене и децу и стручност особља.

I Могућност да обе стране говоре:

- Зато што саслушају обе стране
- Зато што саслушавају обе стране како би се открио кривац и решиле несугласице

II Закони који штите незаштићене и децу:

- Постоје закони по којима се штите права незаштићених
- Зато што се ту спроводе закони који се односе на права деце и могу колико-толико да их заштите
- Зато што су та лица најбоље упозната са законом
- Зато што најбоље познају закон и зато што је разлог постојања судова, полиције да се између осталог, баве и проблемима младих

III Стручност особља:

- Они су вероватно упућени у тај проблем
- Да не би дошло до неких већих компликација
- Зато што они граде наш правосудни систем и њихове одлуке треба да се поштују. Мислим да је наш правосудни систем у држави на ниском нивоу и да се много случајева тајно прикрива, а да се мало пажње посвећује основним проблемима
- Тамо раде људи који су обучени за то
- Зато што су то ипак стручна лица и колико-толико поступају праведно
- Они најбоље знају дечја права
- Не видим други начин
- Да, зато што могу да их спрече да ураде нешто
- Знају шта треба да раде
- Јер су они квалификовани за решавање проблема и морају се објективно одлучити, нема осећања
- Јер они то најбоље знају да ураде и објасне
- Ако је у питању злостављање, онда могу казнити те особе
- Зато што се стручна лица разумеју у то
- То је најбоље решење
- Зато што су они ти који треба да реше такве проблеме
- Јер они најбоље знају ако су неке особе збуњене или не знају шта хоће
- Добро познају права тако да они најбоље могу сагледати ситуацију и донети праву одлуку
- Зато што они знају доста тога. Они су завршили школу и за те случајеве.
- Ред, рад и дисциплина
- Најсигурнији су
- Јер је тако најсигурније
- Зато што се само они могу изборити са њима
- Овој земљи треба чврста рука

Испитаници/е који мисле да постоје и друга, или чак боља решења од правосудног система за решавање неких проблема младих, образложили су своје одговоре следећим разлозима:

I Стручност особља:

- Мислим да они нису меродавни по том питању и мислим да у решавању проблема са којима се суочавају деца и млади треба да се укључе људи који имају искуства у том раду, као што су васпитачи, педагози...
- Зато што они нису стручни за то и они не раде само са омладином већ и са старијима
- Јер они увек гледају с неке друге стране проблем и није им важно мишљење младих
- Неке ствари суд и полиција не могу да реше
- Зато што и они пуно пута погреше, а то се лоше одражава на младе
- Није у сваком месту правосудни систем исти
- Јер су прилагођени раду са одраслим људима. Питања која имају везе са децом су осетљива и захтевају другачији приступ
- Због лоше организације и нестручног кадра
- Полиција може само да да казнене поене за поправни дом. Суд већину случајева игнорише или реши само да би се решио случај
- Зато што неки од њих нису способни
- Зато што он само "затрпава" односе и јако је спор.
- Немају довољно образовања и искуства да би одлучивали о неким осетљивијим одлукама које се тичу деце и младих
- Сматрам да правосудни систем нема став какав би требало имати са децом и да нема мишљење са каквим би се деци и младима требало приступити и поступати да би све схватили
- Правосудни систем зна понекад да "зарђа" па да проблем недовољно добро реши
- Мислим да немају довољно стручног кадра, а сматрам и да се наши проблеми не уважавају и не схватају довољно озбиљно
- Зато што су судски поступци веома стресни и фрустрирајући, чак и за одрасле људе који знају многе ствари, а не за децу и омладину којима је цео појам судства неистражен и непознат

II Поверење у институције правосудног система:

- Зато што полиција жели по сваку цену да сазна ко је та особа која је нешто урадила, а ми то не желимо, него само стручно мишљење и савет
- Требало би да постоји нека установа у којој ће посебно бити испитивани млади, јер се у судовима истресају на деци, а када је неко озбиљнији, старији, онда ћуте
- Мислим да не уважавају увек мишљење деце
- Зато што већина не мари за друге, а нарочито за децу и младе
- Зависи од проблема. Ако је нешто везано за породицу или пријатеље, онда је најбоље попричати са њима и решити проблем, а уколико је у питању неко кривично дело онда је дефинитивно најбољи начин за то "ступити у контакт" са полицијом или судом
- Зависи о каквом се проблему ради. Некад се све може решити причом, а некад је ипак потребно да неко од њих одреагује
- Зато што их се деца плаше и онда плачу
- Сматрам да су превише строги у обављању своје дужности према младима и мало се базирају на њихова права и изражавање сопственог личног мишљења
- Мислим да не могу да истерају правду увек у потпуности
- Може неко други да постане проблем
- Због страха према тим органима
- Због корупције
- Зато што сам убеђена да скоро сви подлежу подмићивању

- *Зато што млади нису довољно информисани о својим правима и не знају како да реше проблеме које имају у друштву*
- *Зато што се све реши мирним путем*
- *Немају сви особу којој могу да кажу своје проблеме*
- *Омладина и нема поверења у правосудне системе, нити их они занимају. Мислим да у решавању проблема младих најбољи утицај имају најближи и саветовалишта, па тек касније судови, полиција...*
- *Зато што прво треба саслушати децу, па онда доносити праве одлуке о њиховој будућност*
- *Не интересују њих те ствари, колико ми се чини, али можда нисам у праву*
- *Јер то није место предвиђено за децу*
- *Многи млади се боје закона и полиције*
- *Зато што многи не пазе када им се млади обраћају*
- *Младима прво треба објаснити шта су њихова права, а тек онда их кажњавати*
- *Мислим да нас не схватају довољно озбиљно*
- *Овој земљи треба чврста рука*
- *Судовима не верујем, полицији још мање*
- *Све је то подмићено и све је у рукама државе којој су само паре битне*
- *Зато што има пуно корупције и у већини случајева се прима мито*
- *Зато што се деца и млади боје закона*
- *Полицајци боље утичу на нас него родитељи*
- *Мислим да би требало да постоји посебан правосудни систем који се бави решавањем проблематичних ситуација у којима су присуствовала или учествовала деца*
- *Зато што деца и млади не знају шта би се десило кад не би били у притвору. Али постоје нека деца која нису ни крива ни дужна, а седе у поправном дому или сл.*
- *Зато што суд не схвата озбиљно проблеме деце и младих и мислим да не изричу адекватне казне... И неће или не смеју озбиљно да схвате насиље у школи*
- *Сматрам да децу и младе не узимају озбиљно, као и њихове проблеме. Поготово сматрам да полиција не ради свој посао у решавању проблема младих*
- *Јер се често према младима односе неозбиљно*
- *Зависи од проблема. Ако је у питању нека озбиљна ствар треба да се обратимо људима од поверења (родитељи, пријатељи) а ако у неком случају их немамо онда полицији, адвокату...*

III Поверење у друге институције и одрасле особе:

- *Мислим да је разговор са психологом, или неким другим људима много утицајнији и бољи од правосудних система*
- *Не, зато што постоје психолози за саветовање, не треба ширити причу у јавности, ако нема потребе*
- *Ако није у питању неки озбиљнији проблем може се решити и другачијим путем*
- *Проблеми се не решавају увек са судовима и полицијом и мислим да постоје и бољи начини*
- *Можда би било боље кад би постојала нека установа у којој би радили психолози и стручни људи који би објаснили преступнику зашто је лоше и какве последице лоших дела имају, не само на њих, већ и на њихове родитеље и све остале у околини*
- *Зато што би родитељи требало да утичу на своју децу и да их уче шта је најбоље. Да је тако нико не би имао проблема, нити би се морао суочавати са законом*
- *Не, зато што они нису узрочници проблема већ породица и начин на који се васпитавају деца*
- *Судови и полицијске станице нису места где би деца добијала објашњења Требало би да буде више школских правосудних организација за решавање проблема*

- Постоји много других начина за решавање проблема сем полиције и судова
- По мени, млади прво треба да решавају проблеме са родитељима
- Млади прво треба да реше све са родитељима
- Зато што може неко други то да одради
- Поред њих има и доста других људи који би на бољи начин помогли
- Често ти проблеми нису тако велики, па за њихово решавање може бити довољан и психолог или нека друга стручна особа која би нас посаветовала
- Мислим да прво проблем треба реитити код куће, а онда ако не успе упутити стручњацима
- Сматрам да већину корисних савета у овом узрасту добијамо од родитеља, а они су ти који нас добро познају и део су наше свакодневице
- Деци не мора само правосудни систем да помогне у решавању неких проблема већ неко ко је одређен и образован да помаже само деци
- Није сваки проблем за полицију и суд. Некад је потребан савет или разговор да некога усмеримо, а не одмах у полицију
- Сматрам да треба да постоје посебне установе за саветовање таквих случајева као и поступци испуњења... Треба да обављају, као у иностранству, друштвено користан рад.
- Може то и на други начин да се уради
- Млађа деца имају родитеље за саветнике

СМЕРНИЦЕ САВЕТА ЕВРОПЕ – ГЛАВНЕ ПОРУКЕ

Нове смернице Савета Европе за правду по мери детета усвојене су ради поштовања дејчјих права³. У следећој табели неке од тих смерница приказане су у виду тврдњи за које су испитаници/е процењивали колико су важне.

Кад год се о деци и младима доносе правне одлуке, ове смернице треба да обезбеде да одрасли...	Није Важно	%	Важно	%	Веома важно	%
...омогуће деци да имају некога с ким ће разговарати и ко ће им пружити подршку	10	4,6	78	36,1	77	35,6
...омогуће деци да пренесу своје погледе онако како она то желе, нпр. тако што ће направити видео	48	22,2	81	37,5	31	14,4
...или путем неког уметничког рада, или пишући сопствени извештај	60	27,8	75	34,7	25	11,6
...уреди зграде и собе тако да се деца осећају безбедно, добродошло и удобно	14	6,5	85	39,4	61	28,2

³ Смернице Савета Европе за правду по мери детета усвојене су 17. новембра 2010. године на 1098. састанку Савета Министара
<https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?id=1705197&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383>

...подстичу децу да се жале на одлуке с којима се не слажу, или да покушају да их промене	16	7,4	78	36,1	68	31,5
...дају деци могућност да буду присутна када се доноси нека одлука	9	4,2	56	25,9	96	44,4
...имају адвокате, судије и друге који знају како да разговарају с децом и како да их слушају	44	20,4	88	40,7	29	13,4
...имају људе чији је посао да помогну деци да изложе своје погледе	32	14,8	87	40,3	43	19,9
...подржавају децу да учествују у доношењу одлука о себи	9	4,2	77	35,6	79	36,6
...објасне одлуке деци тако да их она могу разумети	7	3,2	65	30,1	92	42,6
...саслушају мишљења деце	8	3,7	39	18,1	119	55,1
...говоре деци о закону и њиховим правима	11	5,1	72	33,3	82	38
...према деци се односе с поштовањем	6	2,8	56	25,9	103	47,7

На основу одговора поводом тврдњи уочава се да су испитаницима/ама најважније смернице које омогућавају непосредно учешће деце при доношењу одлука о њима, односно оне смернице које указују на то да одрасли треба да саслушају мишљења деце, да се према њима односе с поштовањем, да им омогуће да буду присутна када се доносе одлуке у вези са њима, да прилагоде информације и објашњења тако да их деца разумеју. Испитаници/е су истакли и важност окружења које ће деци бити приступачно, у ком ће се она осећати безбедно и пријатно, где ће запослени умети да разговарају са њима, знати како да их саслушају и помоћи им да изложе своје мишљење.

Чини се да је испитаницима/ама важније да буду саслушани и схваћени озбиљно него начин на који ће им бити омогућено да саопште своје мишљење, будући да су као најмање важне оценили смернице које говоре о томе да би деци требало омогућити да пренесу своје погледе посредством видео рада или неког уметничког дела. Треба, међутим, имати у виду чињеницу да је реч о испитаницима/а старијег узраста (14 до 18 година) који не би требало да имају већих тешкоћа у вербалном изражавању. Ипак, не треба умањивати значај невербалних начина комуникације који су прикладнији за млађе дечје узрасте и који могу помоћи младима са оштећењима слуха и/или говора, или тешкоћама у вербалној комуникацији да боље изразе своја мишљења и осећања.

ЗАКЉУЧАК

Више од половине младих који су учествовали у истраживању били су у прилици да посете неке од службених зграда институција правосудног система. Пре свега, реч је о полицијским станицама где су млади најчешће одлазили да израде прва лична документа и судове где су одређена документа оверавали. Међу испитаницима/ама била је неколицина њих који су у овим институцијама били због почињеног прекршаја, или у својству сведока/иња.

Веома значајан податак је тај да је чак 71% младих изјавило да би волели да су том приликом добили више информација о својим правима. Осим тога, истраживања показују да је

правосудни и административни систем младима непознаница, да су им институције далеке и неприступачне, те да у њих немају поверења и да их се плаше (*Зато што неки од њих нису способни, Зато што он само "затрпава" односе и јако је спор, Немају довољно образовања и искуства да би одлучивали о неким осетљивијим одлукама које се тичу деце и младих, Зато што их се деца плаше и онда плачу, Сматрам да су превише строги у обављању своје дужности према младима и мало се базирају на њихова права и изражавање сопственог личног мишљења, Због страха према тим органима, Правосудни систем зна понекад да "зарђа" па да проблем недовољно добро реши, Омладина и нема поверења у правосудне системе, нити их они занимају. Мислим да у решавању проблема младих најбољи утицај имају најближи и саветовалишта, па тек касније судови, полиција...)*)

За помоћ и подршку испитаници/е би се радије обратили блиским особама и особама од поверења него службеним лицима за која осећају и мисле да их не доживљавају озбиљно и да не умеју да комуницирају са њима.

Кључне информације у виду резултата истраживања *Правда по мери детета* које су сумиране у Извештају Савета Европе⁴ су следеће:

- Породица је веома важна у животима деце. Родитељи, блиски чланови породице и родбине и пријатељи су најчешћи и најважнији избор када је реч о особама од којих деца желе да добију информације и објашњења и којима желе да се повере.
- Ауторитети у виду формалних и званичних институција и њихових представника – полиција, адвокати и слично, нису препознати од стране деце као они у које деца имају поверења. Напротив, деца су навела да сматрају да их представници ових институција не поштују, не уважавају њихове потребе и не показују емпатију према њима. Ово је велика препрека коју треба премостити.
- Деци је важно да учествују у доношењу одлука које имају везе са њима. Она желе да буду саслушана и да добију информације које ће им бити разумљиве.

Ови резултати, као и чињеница да активну партиципацију деце и младих у доношењу одлука испитаници/е сматрају изузетно важном говоре у прилог потребе за осмишљавањем *Смерница за правду по мери детета* које ће указати на то како установити правосудни систем који ће бити по мери и потребама деце и младих, који ће бити ту да их штити и да им пружа информације, а да га млади не избегавају и да га се не плаше. Оно што у сваком тренутку треба имати у виду јесте то да децу и младе треба укључивати у процес доношења одлука које имају везе са њима, да их треба питати за мишљење и учинити све да добију потребне информације на начин који ће им бити присутан и разумљив, односно прилагођен њиховом узрасту и психофизичким карактеристикама, те им омогућити у свакој институцији правосудног система амбијент у ком ће се осећати пријатно, заштићено и слободно.

Укратко, мишљења деце помогла су креирању *Смерница* које, поред осталог, садрже и следеће препоруке:

- „Судови теба да поштују право детета да буде саслушано по свим питањима, те да начин комуникације буде примерен децем разумевању и њиховим индивидуалним способностима, као и околностима самог случаја;
- Деци треба пружити повратне информације и посебно нагласити значај који се придаје њиховом мишљењу;
- Омогућити да деца своје мишљење износе о подршци која им се пружа пре, за време и након контакта са системом правосудја, са посебним нагласком на улогу родитеља и осталих у које деца имају поверења;
- Инсистирати на одредбама које се односе на обезбеђивање једнаког права приступа независним и ефикасним механизмима за подношење жалби свим чиниоцима и нивоима правосудног система и пружање подршке специјализацијама свих стручњака

⁴ http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/childjustice/CJ-S_CN%20_2010_%2014%20rev.%20E%205%20oct.%202010.pdf

који у оквиру правосуђа долазе у контакт са децом путем свеобухватне и континуиране обуке;

- Омогућити већи степен поверења у стручњаке/иње који се баве децом и настојати да она доследно буду укључивана/консултована приликом креирања и измене закона и других прописа који се на њих односе тамо где је, у оквиру система правосуђа, то примерено/дозвољено.⁵

⁵ <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/childjustice/CJ-SCH%202010-%202014%20rev.%20E%205%20oct.%202010.pdf>